

Гласність і політичний плюралізм на українських теренах. Активізація національно-демократичного руху. Зміни в політичному керівництві УРСР. Формування багатопартійної системи.

Що потрібно зрозуміти на уроці

Головна думка. Гласність послабила інформаційну монополію КПРС і відкрила шлях до громадської самоорганізації. Від культурних, мовних і правозахисних ініціатив суспільство перейшло до масового національно-демократичного руху й формування багатопартійності.

- пояснити роль гласності у національному відродженні
- охарактеризувати діяльність неформальних організацій і Народного руху
- пояснити значення Закону про мови 1989 р.
- визначити роль культурного й релігійного відродження

1. Основний матеріал

Питання / етап	Що треба знати
Гласність і «білі плями»	Преса та громадські об'єднання почали відкрито говорити про сталінські репресії, Голодомор, Українську революцію, ОУН і УПА.
Мовний рух	11 лютого 1989 р. створено Товариство української мови ім. Т. Шевченка. У жовтні Закон «Про мови в Українській РСР» надав українській мові статус державної.
Неформальні організації	Діяли Український культурологічний клуб, «Товариство Лева», «Меморіал», Українська Гельсінська спілка.
Народний рух України	8–10 вересня 1989 р. у Києві відбувся установчий з'їзд Народного руху України за перебудову. Головою обрали Івана Драча.
Зміна керівництва КПУ	У вересні 1989 р. Володимира Щербицького на посаді першого секретаря ЦК КПУ змінив Володимир Івашко.
Багатопартійність	Скасування конституційної монополії КПРС створило правові умови для формування нових політичних партій.
Культурне відродження	Гласність повернула заборонені теми й імена. Важливими стали молодіжні об'єднання, андеграунд і фестивальний рух, зокрема «Червона рута».
Релігійне відродження	Відновлювали діяльність УГКЦ та УАПЦ. 23 січня 1990 р. собор у Львові проголосив відновлення діяльності УГКЦ.

2. Опорні дати

Дата / період	Подія
11.02.1989	Створення Товариства української мови ім. Т. Шевченка
8–10.09.1989	Установчий з'їзд Народного руху України
вересень 1989 р.	В. Івашко змінив В. Щербицького на чолі КПУ
жовтень 1989 р.	Закон «Про мови в Українській РСР»
23.01.1990	Відновлення діяльності УГКЦ

3. Ключові поняття

Поняття	Пояснення
політичний плюралізм	існування різних політичних поглядів та організацій
неформальні організації	громадські об'єднання поза контрольованими КПРС структурами
національно-демократичний рух	рух за демократичні права, національне відродження і суверенітет
багатопартійність	легальна діяльність кількох політичних партій

4. Постаті та організації

- Іван Драч
- В'ячеслав Чорновіл
- Дмитро Павличко
- Левко Лук'яненко
- Володимир Щербицький
- Володимир Івашко
- Народний рух України

5. Причина → подія → наслідок

Послаблення цензури й падіння авторитету КПРС →

Гласність → неформальні об'єднання → мовний і культурний рух → Народний рух → нові партії →

Формування політичної опозиції та бази для боротьби за суверенітет

Підсумок уроку

Наприкінці 1980-х культурне та мовне відродження швидко набуло політичного змісту. Неформальні організації й Народний рух створили середовище для легальної опозиції та багатопартійності.